

Eva Bargerbos (2015)

NmG: Handig binnen muziektherapie (?)

Kwalitatief onderzoek naar de meerwaarde van Nederlands met Gebaren (NmG) binnen muziektherapie voor kinderen met een taalontwikkelingsstoornis (TOS).

NmG wordt in Nederland binnen verschillende doelgroepen en werkvelden toegepast. Zo ook binnen muziektherapie. Maar wat is de meerwaarde van NmG-gebruik binnen muziektherapie? En waarom wordt dit bij kinderen met TOS ingezet? In dit artikel een antwoord hierop.

Inleiding

Als afstuderend studente Muziektherapie heb ik in mijn vierde jaar een half jaar de minor Taal&Cultuur Nederlandse Gebarentaal gevolgd. Deze minor is de inspiratie geweest voor mijn afstudeeronderzoek. Tijdens de minor is mij herhaaldelijk door medestudenten en docenten gevraagd 'Waarom gebarentaal? Als muziektherapeut werk je toch niet met doven?'. In mijn geval klopt dat, ik werk momenteel niet met doven. Maar gebarentaal kan bij verschillende doelgroepen ingezet worden, bijvoorbeeld bij kinderen met een taalontwikkelingsstoornis.

Binnen muziektherapie vindt er veel non-verbale communicatie plaats door middel van muziek. Maar er wordt ook verbaal gecommuniceerd, bijvoorbeeld bij een nabespreking van een sessie, het zingen van een lied, instructies voorafgaand aan een activiteit binnen de therapie, enzovoorts. Maar wat als een kind door zijn TOS minder vaardig is in de gesproken taal? Hoe maak je dan iets aan elkaar duidelijk? Welke rol kan gebarentaal daarin spelen? En waarom is gebarentaal dan een goed middel om toe te passen binnen de muziektherapie?

Maar allereerst eens wat uitleg. Wat is TOS? En wat houdt NmG in? En wat is eigenlijk het verschil tussen NmG en gebarentaal?

TOS (Taalontwikkelingsstoornis)

Volgens Grouwels en Housmes (2014) hebben kinderen met een taalontwikkelingsstoornis altijd een combinatie van problemen op het gebied van spraak en taal. Ze hebben bijvoorbeeld problemen in het uitspreken van spraakklanken, het uitspreken van korte zinnen, of maken zinnen die niet logisch worden opgebouwd en die niet vloeiend verlopen.

De Bil & de Bil (2007) sluiten hier mooi op aan. *'(...) problemen die zich voordoen op het gebied van taal, dus de talige aspecten van communicatie, duiden we aan als spraaktaalstoornissen'*.

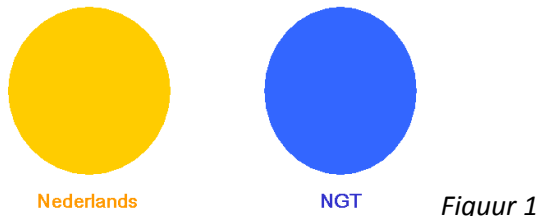
Voorbeelden hiervan zijn dysfasie, stotteren, articulatiestoornissen, mutisme en selectief mutisme¹. Het is belangrijk dat een spraak- en taalstoornis of taalontwikkelingsstoornis (deze twee termen worden door elkaar gebruikt) vroegtijdig wordt opgemerkt. Kinderen met een dergelijke stoornis hebben namelijk een grotere kans op het ontwikkelen van een leerstoornis. Ook kan een taalontwikkelingsstoornis leiden tot sociaal-emotionele problemen. Want als een kind niet goed kan communiceren met een ander, leidt dit tot minder contact. Dit kan vervolgens weer leiden tot onzekerheid (De Bil & De Bil, 2007).

¹ Voor meer informatie over taalontwikkelingsstoornissen: zie bronnenlijst en onderzoek Eva Bargerbos (2015)

NmG (Nederlands met Gebaren)

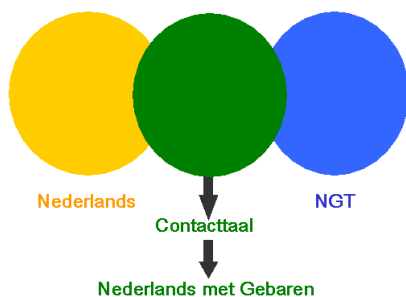
Nederlands met Gebaren is een vrij gebarensysteem. Het is een combinatie tussen een gesproken taal en een gebarentaal. In dit geval Nederlands en Nederlandse Gebarentaal (NGT) (zie figuur 1). Deze beide domeinen hebben hun eigen kenmerken, grammatica, lexicon, groep gebruikers, enzovoorts.

Domeinen

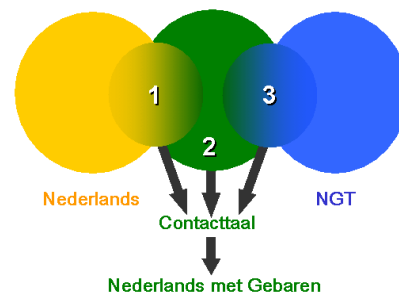
Als deze twee talen met elkaar in contact komen, ontstaat er een 'contacttaal' (Schermer, T., Terpstra, A., 2006). De contacttaal die in dit geval ontstaat, wordt NmG genoemd. (zie figuur 2).

Domeinen

Figuur 2

Domeinen

Figuur 3

Bovenstaande figuren zijn afkomstig uit: Schermer, T., Terpstra, A. (2006) Wat is NmG en waarom gebruik je het?: Is er een norm voor "goed" NmG-gebruik?. *Van Horen Zeggen*. Jaargang 47, februari 2006, pp. 10-11

Dit lijkt gemakkelijk, maar blijkt toch wel iets ingewikkelder dan in eerste instantie vaak wordt gedacht. Het Nederlands en de Nederlandse Gebarentaal verschillen namelijk in gebruikers, modaliteit (vorm), grammatica en status.

Het Nederlands is een gesproken taal, die auditief (via geluid) wordt waargenomen. NGT is een visuele taal (de taal is zichtbaar) waarbij de taal wordt 'gesproken' met de handen. Daar komt bij dat het een eigen grammatica heeft.

In gebarentalen wordt gebruik gemaakt van simultaneïteit. Dit betekent dat talige informatie gelijktijdig overgebracht kan worden. In gebarentaal kan bijvoorbeeld de emotie tegelijk met een werkwoord verbeeld worden. In de zin 'Jantje is boos en zit op de fiets' wordt het gebaar 'fietsen' gemaakt, met een boze mimiek.

Door de simultaneïteit kan daarom ook de vermenging van de twee talen (het Nederlands en NGT) op verschillende manieren plaatsvinden. Dit is weergegeven in figuur 3. Vorm 1 komt het dichtst bij het Nederlands en vorm 3 bij Nederlandse gebarentaal. Bij vorm 2 wordt van beide talen ongeveer evenveel gebruik gemaakt.

NmG heeft geen eigen grammatica. Het volgt namelijk de structuur van het gesproken Nederlands. In het artikel 'Wat is NmG en waarom gebruik je het?' zijn de kenmerken van deze drie vormen duidelijk weergegeven:

Nederlands met Gebaren		
Vorm 1	Vorm 2	Vorm 3
Gesproken Nederlands	Gesproken Nederlands	Gesproken Nederlands maar soms NGT-achtig geformuleerd
Gebaren uit het NGT lexicon	Gebaren uit het NGT lexicon	Gebaren uit het NGT lexicon
	Grammaticale kenmerken van NGT (localisatie, mimiek, werkwoorden)	Uitgebreide grammaticale kenmerken van NGT (classifiers, localisatie, mimiek, rolnemen, perspectief, orale componenten)
1 op 1 relatie voor de gesproken woorden waarbij een gebaar gemaakt wordt	Daar waar mogelijk een 1 op 1 relatie	Woordvolgorde van het Nederlands in grote lijnen, maar geen 1 op 1 relatie
Geen gebaren zonder Nederlands mondbeeld	Nauwelijks gebaren zonder mondbeeld..	Hier en daar gebaren zonder dat daar een Nederlands mondbeeld bij is.

Kenmerken van verschillende vormen van Nederlands met Gebaren

Bovenstaande tabel is afkomstig uit: Schermer, T., Terpstra, A. (2006) Wat is NmG en waarom gebruik je het?: Is er een norm voor "goed" NmG-gebruik?. Van Horen Zeggen. Jaargang 47, februari 2006, pp. 11

Het verschil tussen een gebarentaal en een gebarensysteem

Een gebarentaal is een natuurlijke, zelfstandige taal (Schermer, 2004, Schermer 2006). Hierbij spelen vooral de handen (manueel) en de ogen (visueel) een rol. Een gebarentaal heeft zijn eigen kenmerken, grammatica, lexicon, enzovoorts.

Een voorbeeld van een gebarentaal is Nederlandse Gebarentaal (NGT).

Een gebarensysteem is een combinatie van een gesproken taal en een gebarentaal. Een gebarensysteem is de visuele weergave van een gesproken taal, meestal ondersteund met geleende gebaren uit het lexicon (de woordenschat) van een gebarentaal. In een gebarensysteem wordt de grammatica-structuur van de gesproken taal gevolgd.

Het belangrijkste verschil tussen een gebarensysteem en een gebarentaal is dat een gebarentaal, zoals eerder ook genoemd, een zelfstandige natuurlijke taal is. In tegenstelling tot een gebarensysteem, dat een hulpmiddel is om gesproken taal duidelijk te maken en visueel uit te drukken.

Het verschil tussen gebaren en *gestures*

In mijn onderzoek gebruik ik de termen 'gebaren' en '*gestures*'.

In het literatuuronderzoek van Kouwenberg, Slofstra-Bremer en Weerdenburg (2008) wordt dit verschil toegelicht: '*Gestures zijn natuurlijke hand- en lichaamsbewegingen, zoals het wijzen naar een voorwerp. Deze bewegingen versterken, bevestigen en/of benadrukken een linguïstische boodschap, maar hebben zelf geen linguïstische eigenschappen (gestures zijn paralinguïstisch²).*' (Kouwenberg e.a. (2008), p. 71).

'Met de term 'gebaren' worden gebaren uit een gebarentaal aangegeven: gebaren die semantische informatie³ weergeven en fonologische⁴ kenmerken hebben (bijvoorbeeld

² Paralinguïstiek is de studie van niet-vocale verschijnselen in een taal, zoals gezichtsuitdrukkingen, bewegingen van hoofd en ogen. Deze verschijnselen kunnen van belang zijn voor de interpretatie van wat mensen zeggen (www.woorden.org)

³ Semantische informatie heeft betrekking op de betekenis van deze informatie. Fonologie betekent 'klankleer' (Schermer e.a. (red.), 2006)

⁴ Fonologie is dat '*deel in de wetenschap dat zich bezig houdt met de opbouw van woorden of gebaren in klanken of basiselementen, en hun eigenschappen*' (Schermer e.a. (red.), 2006, p. 62).

handpalmoriëntatie, handvorm en plaats waar een gebaar gemaakt wordt).' (Kouwenberg e.a., 2008, p. 71).

Gestures worden door de meeste mensen dus automatisch in spraak gebruikt. Bijvoorbeeld wanneer we ergens naar wijzen, of heel enthousiast over een onderwerp aan het vertellen zijn.

Muziektherapie

Muziektherapie is een methodische vorm van hulpverlening. Hierbij worden muzikale middelen ingezet om verandering, ontwikkeling, stabilisatie of acceptatie in gang te zetten op verschillende gebieden. Bijvoorbeeld op emotioneel, gedragsmatig, cognitief, sociaal of lichamelijk gebied (Berman e.a., 2009)

De doelstellingen kunnen op verschillende gebieden toegepast worden, zoals bij:

- het terugdringen van problemen of stoornissen (veranderingsgericht)
- het stimuleren van mogelijkheden en/of vaardigheden die een cliënt heeft (ontwikkelingsgericht)
- de achteruitgang in de problematiek van een cliënt tegengaan of zijn lijden verlichten (stabilisatiegericht of palliatieve zorg gericht op de kwaliteit van leven)
- het leren omgaan met beperkingen of verliezen en het opdoen van copingstrategieën (acceptatie of copingvaardigheden gericht)

(<http://www.nvmt.nl/>)

Binnen de muziektherapie wordt met veel verschillende doelgroepen gewerkt. Daarbinnen komt een aantal doelgroepen in aanmerking voor muziektherapie waarbij (een vorm van) gebarentaal ook een rol speelt, zoals:

- Doven/slechthorenden;
- Doven met een CI (Cochleair Implantaat)
- Verstandelijk beperkten
- Volwassenen en kinderen in de revalidatie
- Kinderen met een TOS (Taalontwikkelingsstoornis)/spraak- en taalstoornis

Probleemstelling

De bovenste twee groepen bij 'Muziektherapie' kunnen als vanzelfsprekende groepen worden gezien waarbij gebarentaal binnen de therapie wordt toegepast. Immers, gebarentaal is hun eerste of tweede taal en is nodig om een goede communicatie te laten verlopen tussen therapeut en cliënt. Binnen de derde doelgroep 'Verstandelijk beperkten' wordt wel gebarentaal toegepast, maar dit is over het algemeen geen NmG of NGT. Vaak zijn de gebaren die worden gebruikt, bedacht door de begeleiding voor cliënten. Of ze ontstaan naar aanleiding van gebaren die de cliënt zelf maakt. In de vierde groep 'Volwassenen en kinderen in de revalidatie' wordt soms ook gebarentaal gebruikt. Het al of niet gebruiken van gebarentaal ligt sterk aan de doelgroep binnen de revalidatie waarmee gewerkt wordt (De Bruijn, 2013), of aan de vaardigheden van de therapeut.

De laatste doelgroep 'Kinderen met een TOS/spraak- en taalstoornis', ligt in eerste instantie minder voor de hand⁵. Deze kinderen zijn over het algemeen niet doof, soms wel slechthorend, en gebarentaal is in de meeste gevallen niet hun eerste taal.

Uit het literatuuronderzoek en de interviews blijkt dat gebarentaal dus relatief veel wordt toegepast binnen muziektherapie bij verschillende doelgroepen.

Tijdens het volgen van de minor werd duidelijk hoeveel (een vorm van) gebarentaal toevoegt aan communicatie tussen mensen. Zelfs een basis van gebarentaal werkt al verrijkend. Natuurlijk in eerste instantie in communicatie met doven en slechthorenden. Maar daarnaast ook met mensen die bijvoorbeeld een andere taal spreken, of zich in gesproken taal moeilijk kunnen uiten, zoals kinderen met TOS.

Naar aanleiding van de vragen in de inleiding is een praktijkgericht, kwalitatief onderzoek gedaan naar hoe NmG wordt toegepast binnen muziektherapie aan kinderen met TOS. Daarbij ligt de nadruk

⁵ Zie: Bijlage 6 in het onderzoeksverslag

op de meerwaarde van het NmG-gebruik. In het onderzoek is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek en interviews met drie muziektherapeuten en een NmG-docente. Deze respondenten werken alle vier met kinderen met TOS binnen verschillende werkvelden, te weten: kinderrevalidatie, een eigen praktijk en een behandelcentrum voor kinderen en jongeren met een gehoor-, spraak- en/of taalbeperking.

Er is specifiek voor NmG gekozen, omdat NmG als ondersteuning in de Nederlandse taal kan worden gebruikt. Zoals eerder ook genoemd, heeft NGT een eigen grammatica en opbouw in de taal. NGT heeft wel overlappingen met het Nederlands, maar kan niet gelijktijdig met de gesproken taal worden toegepast. Daarom is NmG een logischere vorm binnen deze context om te onderzoeken.

Waarom is dit onderzoek voor u belangrijk?

Als professional, werkzaam met een van de eerder genoemde doelgroepen, zult u wellicht het gebruik van NmG kennen binnen de organisatie. En als u dit niet kent of met een andere doelgroep dan bovengenoemde werkt, biedt dit onderzoek een kijkje in de mogelijkheden hoe NmG toegepast kan worden binnen muziektherapie. Zoals u heeft kunnen lezen, zijn *gestures* vormen van gebaren die we van nature allemaal gebruiken. Bijvoorbeeld als we ergens naar wijzen, of enthousiast vertellen. Dus ook als u nog geen gebaren kent, of denkt 'dat is toch niets voor mij?', kan dit een ingang zijn om wat meer over gebaren te weten te komen en kan het een stimulans zijn om actiever gebaren te gebruiken.

Uit het onderzoek is gebleken dat NmG op verschillende manieren een ondersteuning kan zijn voor kinderen met TOS, en deze ondersteuning kan ook bij andere doelgroepen toegepast worden.

Hoofdvraag

Naar aanleiding van de probleemstelling, is er een hoofdvraag voor het onderzoek ontstaan:

Wat is de meerwaarde van het gebruik van NmG (Nederlands met Gebaren) in muziektherapie voor kinderen met TOS (Taalontwikkelingsstoornis)?

Deze vraag is onderzocht door middel van het eerder genoemde literatuuronderzoek en de interviews met drie muziektherapeuten en een NmG-docent.

Resultaten

Uit de interviews en de literatuurstudie kwamen onderstaande resultaten duidelijk naar voren:

- NmG wordt bij verschillende doelgroepen toegepast

Binnen de revalidatie wordt NmG bij mensen met afasie ingezet als alternatief communicatiemiddel naast spraak, waarin iemand met afasie zich niet altijd goed kan uiten.

Uit de verschillende interviews blijkt dat NmG zoveel mogelijk wordt ingezet, zowel binnen als buiten de therapie. De NmG wordt door hen bij verschillende doelgroepen, in meer en mindere mate, toegepast, zoals bij de Therapeutische Peutergroepen, kinderen met een lichamelijke beperking, kinderen met een vorm van autisme, DCD'ers (Developmental Coordination Disorder) en kinderen met TOS.

- NmG wordt met verschillende doelen ingezet

Binnen de revalidatie wordt NmG vooral als ondersteuning van de communicatie gebruikt. Zoals hierboven genoemd, worden gebaren ook als alternatief communicatiemiddel ingezet naast spraak. Ook worden gebaren ingezet als vervanging van de gesproken taal, op momenten dat de focus op een ander doel ligt dan op de spraak- en taalontwikkeling.

- Er wordt op verschillende manieren met een kind met TOS gecommuniceerd

Uit de literatuur blijkt dat in het Nederlandse onderwijs voor kinderen met TOS op sommige scholen gebruik wordt gemaakt van gebaren. De mate van dit gebruik verschilt sterk per school. In het boek 'Handboek voor Muziektherapie in de revalidatie' wordt het 'Bliss-systeem' genoemd als communicatiemiddel voor kinderen die helemaal niet (meer) in staat zijn om te spreken naar aanleiding van hun spraak- en/of taalstoornis. Het Bliss-systeem maakt gebruik van verschillende symbolen die samen woorden en zinnen kunnen vormen (Oostendorp, 1999). Ook wordt de muziektherapie zelf als middel genoemd om de communicatie beter te laten verlopen. Dit is dan niet een direct communicatiemiddel, maar draagt wel bij aan een vloeiender verloop van de communicatie.

Door de ontspanning die muziektherapie kan geven, ontspant het kind zich niet alleen mentaal, maar ook lichamelijk. Hier hebben met name kinderen met spasmen profijt van, aangezien zij vaak mede door hun spasmen lastig spreken.

Uit de interviews komt naar voren dat binnen de verschillende werkvelden waar de respondenten werken, naast gesproken taal, NmG vooral wordt gebruikt bij kinderen met TOS. De gesproken taal wordt dus bijna altijd ondersteund met gebaren. Ook liedjes worden gebruikt als communicatiemiddel. Door bepaalde teksten te koppelen aan thema's of vaste momenten van de dag, ontstaat er herkenning bij de kinderen. Door het zingen van liedjes wordt er contact met elkaar en met de therapeut gemaakt. Het gebruik van plaatjes, foto's en picto's komt ook naar voren. In alle interviews komt terug dat de communicatievorm wordt gekozen aan de hand van het niveau en de mogelijkheden van het kind waar mee gewerkt wordt.

- NmG wordt op verschillende manieren en met verschillende functies binnen de muziektherapie voor kinderen met TOS ingezet

Uit de literatuur blijkt dat NmG binnen muziektherapie ingezet kan worden tijdens liedjes op vaste momenten van de dag (De Bruijn, 2013). In alle drie de interviews komt terug dat NmG in combinatie met liedjes wordt ingezet, zoals eerder ook genoemd. Dit wordt met verschillende doelen gedaan. Door liedjes met gebaren te combineren, worden woorden en gebaren gemakkelijk herhaald zonder dat het saai wordt voor het kind. Daarnaast is NmG een onderdeel van de Totale Communicatie (TC) (Oskam, 2005). Door verschillende componenten (gebaren, ritme, muziek) te combineren, wordt de woordenschat vergroot. Dit sluit aan bij het herhalen van de liedjes: door de herhaling treedt onder andere ditzelfde effect op. Ook wordt NmG als middel ingezet om focus en aandacht van het kind te vragen en te krijgen. Door bijvoorbeeld te wijzen naar het betreffende doel, of door dit doel met gebaren te benadrukken, wordt er focus op gelegd. Een van de respondenten gebruikt NmG ook in combinatie met de Ronnie Gardiner Methode (www.rgm-nederland.nl, RGM Nederland, 2012). Door deze twee componenten te combineren, wordt er spelenderwijs gewerkt aan de motoriek. In het literatuuronderzoek is onder andere een artikel gebruik van Kouwenberg e.a. (2008). In dat artikel wordt verwezen naar een onderzoek van Geilenkirchen e.a. In dit onderzoek wordt geconcludeerd dat gebaren en *gestures* worden ingezet door kinderen zelf, als compensatie en ondersteuning van de gebrekkige uiting in het verbale deel van de communicatie (het gesproken Nederlands). Deze gebaren en *gestures* zijn beide ook onderdelen van NmG. Als ze dit consequent doen, is de kans groter dat ze zonder interventie hun achterstand in de spraak- en taalontwikkeling in kunnen halen.

Uit de interviews blijkt dat NmG een ondersteunende functie heeft binnen muziektherapie. Dit spreekt voor zich, want NmG is tenslotte Nederlands dat ondersteund wordt met gebaren. Daarnaast heeft het als functie kinderen te laten focussen op een bepaald voorwerp, thema, persoon of situatie.

De inhoud en betekenis van woorden in de gesproken taal blijkt niet te worden overgeslagen als er gebaren worden gebruikt. De gebaren blijken juist die inhoud en betekenis te versterken. Deze versterking komt nog meer tot uiting wanneer de gesproken taal weer meer op de voorgrond treedt. Het kind kan gemakkelijker op woorden komen en ze ook beter onthouden als deze worden ondersteund met gebaren. In de therapeutische peutergroepen in de revalidatie heeft de NmG

vooral een structurerende rol. Daarnaast biedt de herhaling van dagelijks terugkerende handelingen in combinatie met NmG een gevoel van herkenning en veiligheid bij het kind.

- NmG voegt iets toe aan de spraak- en taalontwikkeling van kinderen met TOS

Uit het literatuuronderzoek is gebleken dat er weinig informatie is te vinden over de toevoegende werking van NmG-gebruik op de spraak- en taalontwikkeling. De onderzoeken die zijn gedaan, geven meestal geen harde bewijzen van het positieve effect van NmG-gebruik bij kinderen met TOS. De onderzoeken waarnaar wordt verwezen in het artikel van Kouwenburg e.a. (2007), zijn vooral gericht op het gebruik van *gestures* en gebaren en het effect van dit gebruik. Zo tonen ook verschillende onderzoeken aan dat het gebruik van *gestures* bij kinderen met een normale taalontwikkeling vanuit het kind zelf wordt toegepast. En dat kinderen die een spraak- en/of taalontwikkelingsstoornis hebben, hier meer gebruik van maken dan kinderen die dit niet hebben. Dit doen ze ter compensatie van hun onvermogen om in de gesproken taal te communiceren.

Door kerngebaren in liedjes te gebruiken, komt de focus op bepaalde woorden (met name werk- en zelfstandige naamwoorden). Het woord en gebaar, in combinatie met ritme en melodie, lopen dan synchroon en daardoor blijft de betekenis van het woord beter hangen. Al met al komt uit alle drie de interviews naar voren dat woorden beter beklijven en de spraak wordt geactiveerd en op gang geholpen als deze worden ondersteund met gebaren. En in combinatie met melodie en ritme wordt dit effect nog meer versterkt.

Conclusie

Een van de meest genoemde middelen binnen het literatuuronderzoek en de interviews in combinatie met de gesproken taal is 'gebaren'. Oftewel: een vorm van NmG, Nederlands met Gebaren. Uit de literatuur blijkt dat NmG en gebaren bij verschillende doelgroepen worden ingezet ter ondersteuning en als alternatief communicatiemiddel voor mensen waarbij het spreken en de taalverwerking op de een of andere manier niet goed verlopen. Dit onderzoek heeft zich gericht op de meerwaarde van NmG-gebruik binnen muziektherapie bij de doelgroep 'kinderen met TOS'.

Wat is de meerwaarde van het gebruik van NmG (Nederlands met Gebaren) in muziektherapie voor kinderen met TOS (Taalontwikkelingsstoornis)?

Uit alle drie de interviews die zijn afgenomen, blijkt dat de muziektherapeuten zien dat door NmG-gebruik bij deze kinderen, de spraak- en taalontwikkeling wordt geactiveerd en verbeterd.

In de literatuur is vrij weinig te vinden over de bijdrage van NmG aan de spraak- en taalontwikkeling bij kinderen met TOS. Maar er is in ieder geval bekend dat kinderen uit zichzelf gebaren en *gestures* gebruiken ter compensatie en als ondersteuning van de gesproken taal.

NmG kan met verschillende doelen worden ingezet: bij het aanbrengen van structuur in en buiten de therapie; ter compensatie van het onvermogen in de gesproken taal; en bij het stimuleren van focus en concentratie.

Binnen muziektherapie kan het gebruik van NmG bewust ingezet worden door bijvoorbeeld vormen van NmG in te zetten tijdens het zingen van liedjes. Door dit te doen, wordt de spraak- en taalontwikkeling van het kind geactiveerd en gestimuleerd. Door de gebaren in liedjes te integreren, blijven de woorden beter beklijven en worden de woorden en gebaren gemakkelijk herhaald, zonder dat dit saai wordt voor het kind.

'En waar het uiteindelijk natuurlijk ook om gaat, is de wisselwerking hè? Dat ze dat ook aangrijpen van 'hé, maar als ik het woord appel niet kan zeggen, maar ik ondersteun het met een gebaar, dan begrijpen ze me ook!'. En dat is uiteindelijk waar we naartoe werken. Dat de communicatie in gang wordt gezet door muziek, gebaren en visuele ondersteuning.'
~ citaat van Ellen Oude Nijhuis (NmG-docente), uit een van de afgenomen interviews

Tot slot is de grote meerwaarde van NmG dat de gebaren simultaan met de spraak, de muziek, het ritme en de emotie kunnen verlopen. Het versterkt hierdoor de communicatie, waardoor de woorden en bijbehorende betekenissen op verschillende manieren worden aangeboden en blijven beklijven bij het kind.

Aanbevelingen

Uit dit onderzoek zijn verschillende aanbevelingen ontstaan, die hieronder vermeld worden:

- Herhalingsonderzoek: Omdat het onderzoek op kleine schaal is uitgevoerd, zijn de resultaten wel beeldvormend voor de meerwaarde van NmG-gebruik binnen muziektherapie voor kinderen met TOS, maar daardoor ook te globaal om harde conclusies uit te trekken. Door het onderzoek te herhalen, met andere muziektherapeuten en een NmG-docent, kan een breder en reëler beeld worden geschetst van NmG-gebruik binnen muziektherapie
- Vervolgonderzoek: Door vervolgonderzoek kan dit huidige onderzoek opnieuw worden gedaan, maar op grotere schaal. Door eerder genoemde redenen kan ook hierdoor een breder en reëler beeld geschetst worden van de huidige situatie. Ook kunnen door vervolgonderzoek hardere conclusies worden getrokken. Daarnaast is het ook van meerwaarde als niet alleen meerdere muziektherapeuten en NmG-docenten worden geïnterviewd, maar ook kinderen met TOS. Deze kinderen dienen dan wel ervaring te hebben met NmG-gebruik binnen (muziek)therapieën.

Mocht u meer willen weten over dit onderzoek, dan kunt u contact opnemen met de auteur.

Voor meer informatie over NmG-cursussen kunt u een kijkje nemen op: www.gebarencentrum.nl

Over de auteur

Eva Bargerbos volgde de opleiding Creatieve Therapie Muziek aan de Hogeschool Utrecht Amersfoort (HUA) en rondde deze in 2015 af. Van september 2014 tot eind januari 2015 heeft ze de minor Taal&Cultuur Nederlandse Gebarentaal gevolgd en beheerst nu NGT op A2 niveau.

Ze is geregistreerd vaktherapeut muziektherapie en sinds 2014 is ze werkzaam als (neurologisch) muziektherapeut in de verpleeghuiszorg.

E: eva.bargerbos@xs4all.nl

Bronnen

Literatuur:

- Berman, A., Henstra, S., Laansma, M. (2009) *Beroepsprofiel van de muziektherapeut*. Goedgekeurde versie 15 mei 2009. Nederlandse Vereniging voor Muziektherapie (NVvMT), aangesloten bij Federatie Vaktherapeutische Beroepen (FVB).
- Bil, M. de, Bil, P. de (2007) *Praktijkgerichte ontwikkelingspsychologie*. Van wieg tot hangplek: de ontwikkeling van 0 tot 18 jaar. Hoofdstuk 5 Leren communiceren (pp. 91-115). Soest: Uitgeverij Nelissen.
- Brochure RGM Nederland (2012). *De Ronnie Gardiner methode*. Zet het brein in beweging! RGM Nederland
- Broos, A. (2013) *Muziektherapie in de revalidatie*. Handboek voor de klinische praktijk. Hoofdstuk 2 Motorische en cognitieve functieontwikkeling en muziektherapie (pp. 77-79). Ouder & Kind Groep. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Bruijn, M. de, (red.) (2013) *Muziektherapie in de revalidatie*. Handboek voor de klinische praktijk. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Capone, N. C., & McGregor, K. K. (2004). *Gesture development: A review for clinical and research practices*. Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 47, 173-186.
- Koolhof, C., Schermer, T. (hoofdredactie) (2009) *Van Dale Basiswoordenboek Nederlandse Gebarentaal*. Utrecht/Antwerpen: Van Dale Uitgevers, Bunnik: Nederlands Gebarencentrum Bunnik. (pp. 412 'Steunen')

- Kouwenberg, M., Slofstra-Bremer, C., Weerdenburg, M. van, (2008) Gestures en gebaren bij specifieke taalontwikkelingsstoornissen: een overzicht van de literatuur. In: Stem-, Spraak- en Taalpathologie, vol. 16, 2008, No. 2. (pp. 69-87). Nijmegen University Press.
- Nederlands Gebarent centrum (2006). Gebaren in de Gezondheidszorg. Bunnik: Nederlands Gebarent centrum. Limmen: Alex Stuifbergen, Illudée. (pp. 34 en 76).
- Oostendorp, M. van, (1999) *Praten met je ogen*. Uit: Tijdschrift Onze Taal, juli 1999.
- Oskam, E., Scheres, W. (2005). Totale Communicatie. Maarssen: Elsevier gezondheidszorg.
- Schermer, T. (2004) Gebarentalen en Gebarensystemen. Van Nederlandse Gebarentaal tot Weerklankgebaar. In: Communicatie Drieluik, nummer 1, maart 2004. Jaargang 16.
- Schermer, T. (et al.) (2006), De Nederlandse Gebarentaal. Hoofdstuk 2 Gebarentalen (pp. 29-34). Twello: Van Tricht
- Schermer, T. (et al.) (2006), De Nederlandse Gebarentaal. Hoofdstuk 3 Taalvariëteiten (pp. 48-49). Twello: Van Tricht
- Schermer, T., Terpstra, A. (2006) Wat is NmG en waarom gebruik je het?: Is er een norm voor "goed" NmG-gebruik?. Van Horen Zeggen. Jaargang 47, februari 2006, pp. 10-17
- Smeijsters, H. (2006) Handboek Muziektherapie. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Websites:

- <https://www.gebarentcentrum.nl/projecten/projectarchief/wat-is-nmg/> , geraadpleegd op 18-03-2015
- www.nvmt.nl , geraadpleegd op 01-04-2015
- <http://www.rgm-nederland.nl/pages/sub/80193/Inleiding.html> , geraadpleegd op 05-05-2015
- <http://www.woorden.org/woord/paralingu%C3%AFstiek> , geraadpleegd op 28-05-2015

Samenvatting

Dit artikel is geschreven naar aanleiding van het kwalitatief, praktijkgericht afstudeeronderzoek van Eva Bargerbos, 'NmG: Handig binnen muziektherapie (?)'. In dit onderzoek wordt gekeken naar wat de meerwaarde van NmG-gebruik binnen muziektherapie voor kinderen met TOS is. In het artikel worden begrippen als 'TOS', 'NmG' en de verschillen tussen 'gebaren' en '*gestures*' toegelicht. Vervolgens wordt de probleemstelling van het onderzoek gegeven, die leidt naar de hoofdvraag. Daaropvolgend worden de resultaten samengevat weergegeven, evenals de conclusie. Tot slot zijn er de aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek, tips voor de lezer, een stukje over de auteur en een lijst met de bronnen die gedurende dit onderzoek zijn geraadpleegd.